

2. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 р. № 976. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text>

3. Про затвердження Положення про участь суб'єктів громадського обговорення у підготовчій роботі щодо прийняття нормативно-правових актів з питань митної справи: Наказ Держмитслужби України від 10.09.2004 р. №658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-04#Text>

4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

5. Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Указ Президента України від 31.07.2004 р. № 854/2004 (втрата чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/854/2004#Text>

6. Про затвердження Положення про участь суб'єктів громадського обговорення у підготовчій роботі щодо прийняття нормативно-правових актів з питань митної справи: Наказ Держмитслужби України від 10.09.2004 р. №658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-04#Text>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-83>

CRIMINAL PROCEDURAL PRINCIPLES OF THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE DURING THE INVESTIGATION OF ORGANIZED DRUG CRIME

КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ

Halai A. Yu.
Postgraduate Student
Odesa State University of Internal
Affairs
ORCID ID: 0009-0005-5170-6497
Odesa, Ukraine

Галай А. Ю.
аспірант
Одеський державний університет
внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0005-5170-6497
м. Одеса, Україна

Спеціальні знання використовуються спільно з науково-технічними засобами для пошуку, виявлення, вилучення і дослідження слідів

злочину з метою отримання доказової і орієнтуючої інформації, необхідної для розкриття та розслідування злочинів [1, с. 10]. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні можливе за допомогою проведення експертизи (ст. 242 КПК України), залучення експерта (ст. 243 КПК України), залучення спеціаліста (ст. 71 КПК України).

Спеціальні знання – це систематизовані наукові та практичні знання, вміння і навички в певній галузі людської діяльності (за виключенням знань у галузі матеріального і процесуального права), отримані в результаті цілеспрямованої професійної підготовки і досвіду роботи, які використовуються в процесуальній та непроцесуальній формах для встановлення обставин злочину. Структура спеціальних знань спеціаліста і експерта, які залучаються при розслідуванні незаконного обігу наркотиків, містить базові знання з біології, фармації, хімії та допоміжні, що мають забезпечувальний характер – із судової експертології, криміналістики, кримінального процесу [1, с. 14]. Використання спеціальних знань має на меті забезпечити дослідження наявних доказів, фіксацію їх основних характеристик і ознак, а також вилучення предметів і речовин з метою проведення експертизи. Залучення спеціаліста або експерта до проведення слідчих (розшукових) дій здійснюється з метою використання їх знань і навичок та надання фахової допомоги слідчому при розслідуванні.

Косміна Н.М. зазначає, що форми використання спеціальних знань вчені-криміналісти поділяють на процесуальні та непроцесуальні. До процесуальних форм належать: участь спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; проведення судових експертиз, допит експерта. До непроцесуальних – проведення ревізій, консультації з фахівцями зі спеціальних питань; довідкова допомога; відомчі розслідування, перевірки; проведення попередніх та перевірочних досліджень об'єктів; надання допомоги в підготовці технічних засобів; участь обізнаних осіб при проведенні оперативно-розшукових заходів; використання спеціальних знань слідчим, дізнавачем, оперативним працівником [1, с. 10].

В свою чергу, Рівчаренко О.А. значно розширює вказаний перелік і до форм використання спеціальних знань відносить: використання спеціальних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій: допиту (ст. 224 КПК України), де передбачено залучення перекладача, пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК України), обшуку житла чи іншого володіння особи (ст. 236 КПК України), огляду (ст. 237 КПК України), слідчого експерименту, який проводиться за участі спеціаліста, згідно зі ст. 240 КПК України, освідчування особи, яке здійснюється на підставі постанови прокурора, відповідно до ст. 241

КПК України, та, за потреби, за участі судово-медичного експерта, лікаря тощо; консультація фахівців; безпосереднє застосування слідчим спеціальних знань; отримання довідкової інформації в спеціалістів; попереднє дослідження речових доказів у межах проведення слідчих (розшукових) дій; залучення за потреби відповідного перекладача (сурдоперекладача) для перекладу пояснень, показань або документів у кримінальному провадженні (ст. 68 КПК України); надання технічної допомоги фахівцем слідчому; перевірка за криміналістичними обліками; витребування документів; допит експертів, спеціалістів; залучення фахівців до аналізу причин та умов, що призвели до вчинення злочинів; залучення фахівців до вдосконалення та розроблення нових науково-технічних засобів і методів виявлення, дослідження, вилучення та закріплення речових доказів [3, с. 76]. До вказаних форм використання спеціальних знань під час кримінального провадження слід додати залучення спеціаліста (педагога, психолога, лікаря) до допиту малолітньої або неповнолітньої особи, що передбачене ст. 227 КПК України [2], а також застосування техніко-криміналістичних засобів (ультрафіолетові лампи, магнітні порошки, лінійки, мікроскопи, хімічні реактиви, експрес-тести тощо) для виявлення доказів, їх дослідженні на місці проведення слідчої (розшукової) дії, фіксації доказів, вимірювання і протоколювання окремих даних.

Правовий статус, вимоги до експерта і спеціаліста у кримінальному провадженні та відповідальність закріплені у КПК України та Законі України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII. Слід зауважити, що процесуальне становище експерта й спеціаліста суттєво різняться. Розбіжність у цьому становищі полягає в тому, що спеціаліст надає слідчому лише науково-технічну допомогу під час проведення слідчих (розшукових) дій. Використовуючи власні пізнання в певній галузі, він бере участь у виявленні, фіксації, вилученні слідів речових доказів, надає консультативну допомогу під час проведення слідчих (розшукових) дій. Пояснення спеціаліста й висновки, наявні в них, не є доказами. Водночас експерт, досліджуючи об'єкти експертизи, надає висновок, що є самостійним джерелом доказів [3, с. 75].

КПК України визначає експерта у кримінальному провадженні як особу, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи і якій доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань (ст. 69 КПК України) [2]. Відповідно

експерти здійснюють дослідження наданих на експертизу об'єктів в межах судової експертизи у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора або ухвалою слідчого судді та надають висновки за результатами проведеного дослідження. Крім того, під час розслідування незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчиняється організованими групами або злочинним організаціями досить часто залучають судових хіміків (визначення виду речовини і її походження, віднесення речовини до наркотичної або психотропної, дослідження хімічного складу речовини); судових фармацевтів (вивчення лікарських засобів, які віднесено до заборонених у вільному обігу та які у своєму складі можуть містити наркотичні засоби або психотропні речовини); судових агрономів (визначення чи є рослини спеціально насадженими або дикорослими, встановлення умов та методів вирощування рослин, їх врожайність), судових ботаніків (встановлення виду рослин); криміналістів (з метою виявлення і фіксації слідів, вивчення способу вчинення злочину, знарядь і засобів).

В свою чергу, спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення, довідки, висновки та інші документи під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду, а також для надання довідок, висновків та інших документів у випадках, передбачених кримінальним процесуальним законодавством (ст. 71 КПК України) [2]. Таким чином, спеціаліст у кримінальному провадженні надає допомогу органам досудового розслідування при виникненні питань, які відносяться до їх компетенції.

Під час проведення слідчих (розшукових) дій залучення спеціаліста необхідне для: 1) виявлення, фіксації, вилучення, упакування наркотиків та предметів-носіїв слідів наркотиків; 2) проведення попереднього дослідження об'єктів; 3) консультування слідчого. Під час огляду або обшуку нарколабораторії додатковим завданням спеціаліста є забезпечення безпечних умов для членів слідчо-оперативної групи. Метою участі спеціаліста при допитах є з'ясування інформації спеціального характеру про особливості виготовлення синтетичних наркотичних засобів, рівень спеціальних знань особи, правильні фіксація та оцінювання наданих показань [1, с. 14].

Література:

1. Косміна Н. М. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.09. ХНУВС. Харків, 2011. 20 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 12.02.2024).
3. Рівчаренко О.А. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним використанням обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. № 4 (97). С. 74-85. URL: https://lawscience.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Journal%20of%20the%20National%20Academy%20of%20Internal%20Affairs%20Vol.%2020,%20No.%204_-74-85.pdf (дата звернення 19.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-84>

**CURRENT STATUS AND DYNAMICS OF MILITARY CRIMINAL
OFFENSES IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE
IN UKRAINE**

**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ДИНАМІКА ВІЙСЬКОВИХ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

Kropyvnytskyi O. M.

Postgraduate Student

*Odesa State University of Internal
Affairs*

ORCID ID: 0009-0002-4445-6117

Odesa, Ukraine

Кропивницький О. М.

аспірант

*Одеський державний університет
внутрішніх справ*

ORCID ID: 0009-0002-4445-6117

м. Одеса, Україна

Злочинність в армії завжди являлась найнебезпечнішим дестабілізуючим фактором, що вкрай негативно впливає не тільки на Збройні Сили України, а й на національну безпеку держави в цілому, і чим вищий її рівень, тим менше можливостей використання армії як ефективного інструмента вирішення зовнішньополітичних і внутрішніх проблем [1, с. 114].